

T.B.M.M.
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Grup Başkanlığı

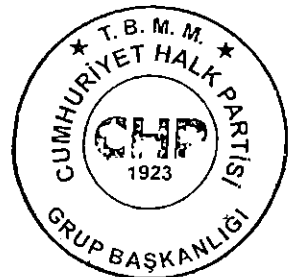
Tarih : 10/04/2025
Sayı : 1133

10/2590

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Adalet Bakanı Yılmaz Tunç, her açıklamasında, her iki cümlesinden birinde “Türkiye bir hukuk devletidir” demektedir. Bakanın bu ifadesinin, AK Parti iktidarları boyunca hukuk devleti ilkesinin anayasal söylem düzeyinde korunması anlayışından öteye gitmediği yönünde eleştirilmektedir. Bu eleştirilerin nedeni, uygulamada hukuk devleti ilkesinin zamanla ciddi şekilde zayıfladığının, hatta bazı alanlarda araçsallaştırıldığı görülmesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin 2010 ve 2017 Anayasa değişiklikleriyle HSK’nın yapısı başkalaştırılarak üyelerinin çoğunluğu Cumhurbaşkanı tarafından belirlenir hale getirilmiş, yargının yürütmeden bağımsız karar alması zorlaştırılmıştır. AİHM ve AYM kararlarına uyulmaması veya görmezden gelinmesi örnekleri yaşanmıştır. Gazeteciler, hak savunucuları ve muhalif siyasetçiler sık sık tutuklama yoluyla susturulmaktadır. Son dönemdeki İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu hakkında yürütülen soruşturmalar ve tutuklamalar ya da bu süreçte gerçekleşen protesto gösterilerinde yapılan gözaltı ve tutuklamalar, Türkiye’nin hukuk devleti ilkesi çerçevesinde değerlendirilmesi gereken önemli gelişmelerdir. Bu olaylar, yargı bağımsızlığı, ifade özgürlüğü ve toplanma hakkı gibi temel unsurların uygulamadaki durumunu gözler önüne sermektedir. Bu nedenlerden dolayı Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanının “Türkiye bir hukuk devletidir” söylemi toplumun tüm kesimlerinde, akademide ve siyasal düzlemde tartışmalara ve ayrışmalara neden olmaktadır. Bu karmaşanın giderilmesi, Türkiye Cumhuriyeti’nin bir hukuk devleti olup olmadığının araştırılması, kağıt üzerindeki hukuk devletiyle gerçek yaşamda işleyen hukuk devletinin aynı olmadığı eleştirilerinin nedenlerinin saptanması amacıyla Anayasamızın 98 inci, TBMM İktüzüğünün 104 ve 105 inci maddeleri uyarınca Meclis Araştırma Komisyonu kurulmasını arz ve teklif ederiz.

Ali Mahir BAŞARIR
Mersin Milletvekili
CHP Grup Başkanvekili

GEREKÇE

Adalet Bakanı Yılmaz Tunç, her açıklamasında, her iki cümlesinden birinde “Türkiye bir hukuk devletidir” demektedir. Bakanın bu ifadesi, AK Parti iktidarları boyunca hukuk devleti ilkesinin anayasal söylem düzeyinde korunması anlayışından öteye gitmediği yönünde eleştirilmektedir. Bu eleştirilerin nedeni, uygulamada hukuk devleti ilkesinin zamanla ciddi şekilde zayıfladığının, hatta bazı alanlarda araçsallaştırıldığının görülmesinden kaynaklanmaktadır. Söz konusu eleştirilerle birlikte Türkiye’nin bir hukuk devleti olup olmadığı hususu toplumun tüm kesimlerinde, akademide ve siyasal düzlemde tartışmalar ve ayrışmalar yaratmaktadır.

Hukuk devleti; yönetimin her eylem ve işleminin hukuka bağlı olduğu, yargı denetimine açık olduğu, temel hak ve özgürlüklerin güvence altında tutulduğu bir devlet modelidir. Hukuk devletinin temel unsurları şunlardır: 1. Anayasanın üstünlüğü, 2.Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı, 3. Temel hak ve özgürlüklerin korunması, 4. İdarenin yargı denetimine tabi olması, 5. Kanun önünde eşitlik, 6. Suç ve cezada kanunilik ilkesi, 7. Öngörülebilirlik ve hukuki güvenlik. Anayasal olarak Türkiye bir hukuk devletidir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 2. maddesinde, açıkça “Türkiye Cumhuriyeti, laik, demokratik ve sosyal bir hukuk devletidir” der. Açıkça Anayasada yazılı olanın fiiliyatta da olması beklenir ancak uygulamada Türkiye’nin bir hukuk devleti olmadığı tartışılmaktadır.

Bu tartışmanın birinci nedeni yargı bağımsızlığının zayıf olduğu görüşüdür. Buna göre Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyelerinin büyük oranda yürütme organı tarafından belirlenmesi, AİHM ve AYM kararlarına uyulmaması veya görmezden gelinmesi (Osman Kavala, Selahattin Demirtaş, Can Atalay örneği), siyasi davalarda siyasi iktidarın söylemleriyle paralel kararlar çıkması, yargının tarafsızlığına gölge düşürmektedir.

İkinci neden; temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması meselesidir. Bu kısıtlamayı; toplantı ve gösteri hakkının sık sık yasaklar ve orantısız müdahalelerle engellenmesi, ifade özgürlüğünün cezai soruşturmalara bastırılması, başta gazeteciler, hak savunucuları ve siyasetçiler olmak üzere muhaliflerin sık sık tutuklama yoluyla susturulması desteklemektedir.

Üçüncü neden; öngörülebilirlik ve hukuki güvenliğin zayıf olduğu düşüncesidir. Kanunların sık sık ve siyasi gerekçelerle değiştirilmesi, benzer olaylarda çelişkili kararlar verilmesi, yargının iktidara yakın isimler lehine işlerken muhaliflere karşı sert işlemesi, hukukun öngörülemez ve güvensiz hale gelmesine yol açmaktadır.

Dördüncü neden ise idari keyfilik görüşüdür ki, buna dair örnekler KHK ile yapılan ihraçlar, OHAL sonrası yargısız infazlar ve kişilerin haklarının mahkemeye başvurmadan önce idare tarafından sonlandırılması olarak sıralanabilir.

Son dönemde ise hukuk devleti ilkesinin tartışılmasına İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu hakkında yürütülen soruşturmalar sonrasında gerçekleşen protesto gösterilerinde yapılan gözaltı ve tutuklamalar neden olmuştur. Anayasa’nın 34. maddesi, herkesin önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahip olduğunu söyler ancak İstanbul Valiliği’nin getirdiği yasaklar ve ardından gösterilere müdahaleler, bu hakkın kullanımını kısıtlamıştır. Anayasa’nın 36. maddesi, 1923

yargılanma hakkı verir ama protestolara katılanlar hakkında hazırlanan iddianamelerde, seçme ve seçilme haklarından yoksun bırakılma talepleri, cezaların orantılılığı ve adil yargılanma hakkı açısından tartışmalıdır.

Eğer bir ülkede yargı kararlarının siyasi direktiflerle verildiği, temel hak ve özgürlüklerin yalnızca ‘uygun’ bulunanlara’ tanındığı eleştirileri yapılıyorsa, o ülkede hukuk devleti sadece bir metin süsü olmaktadır. Dolayısıyla bu eleştirilerin yapıldığı Türkiye, normatif olarak bir hukuk devletiyken, uygulamada ‘hukukun üstünlüğü’ yerine, sıklıkla ‘hukukun araçsallaştırılması’ ile karşılaşılacak bir devlet olduğu tartışmasına sahne olmaktadır.

Tüm bu nedenlerle Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanının “Türkiye bir hukuk devletidir” söylemi her ne kadar biçimsel anlamda yani anayasal çerçeve açısından doğru olsa da uygulamada hukuk ilkesinin çiğnenmesine yönelik eleştiri ve tepkiler tartışmalara ve ayrışmalara neden olmaktadır. Bu karmaşanın giderilmesi, Türkiye Cumhuriyeti’nin bir hukuk devleti olup olmadığının araştırılması, kağıt üzerindeki hukuk devletiyle gerçek yaşamda işleyen hukuk devletinin aynı olmadığı eleştirilerinin nedenlerinin saptanması amacıyla Anayasamızın 98 inci, TBMM İktüzüğünün 104 ve 105 inci maddeleri uyarınca Meclis Araştırma Komisyonu kurulmasını arz ve teklif ederiz.

